

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL III

Nr. 10

17 DECEMBRIE

1922

În acest număr: Am fost, *poezie de Octavian Goga*; Cei care pleacă, — cei care vin... *de Octavian Goga*; Revizorii școlari, *de G. Bogdan-Duică*; „Antisemitismul“ românilor, *de Ion Gorun*; O istorie din alte vremuri, *de Septimie Popa*; În fața „descălecării“ ardelenе, *de N. Iorga*; Între presă și ziarști, *de Alexandru A. Hodoș*; Aliații postumi, *de Senex*; Două „descălecări“, *de Ion Balint*; Racowski nu ne atacă, *de Cronicarul Carpaților*; Gazeta Rimată: O scenă conjugală, *de Mache Decalitru*; Note despre teatru, *de Al. A. H.*; **Insemnări:** Congresul partidului poporului, Verdictul istoriei, „Keleti Ujság“ tace, Discursul unui mort, „Adevărul“ ars la Cluj, Un milion, Iar Asociațiunea, Se schimbă prefecții, Apucături judaice, etc. etc. **Cărți și Reviste.**

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Țara Noastră

Am fost...

Am fost logodnicul durerii,
Cobzarul cu aceleași strune,
Ce-și țese cîntecu 'nvierii
Din stihuri de îngropăciune...

În noaptea mea înviforată,
Drumeț îndrăgostit de soare,
Am fost o harfă spînzurată
Pe-o strașină de închisoare...

Zidit din lacrimi și dezastre
Eu am vestit o lume nouă,
Voi mi-ați dat vaierele voastre,
Eu v'am dat inima mea vouă!

În zile lungi de pribegie
Biet rob lovit de biciul urii,
Eu am purtat de-o veșnicie
Prea mult blestem în ceriul gurii...

Mirarea deci să nu vă prindă,
Că azi sub tîmpla mea căruntă,
Nu e nici zumzet de colindă,
Nu sunt nici chiote de nuntă...

OCTAVIAN GOGA

Cei care pleacă, — cei care vin...

(Fragmente)

I

Deunăzi la Cluj într'un amurg de toamnă târzie.

Mă oprisem la un colț de stradă, în fața unei case vechi cu frontispiciul monumental, cu boltituri largi și cu ferești gotice, una din acele clădiri de armonie liniștită pe care le-au lăsat moștenire Ardealului meșterii din veacul al șaptesprezecelea și a căror înfățișare venerabilă contrastează așa de ciudat cu arhitectura modernă ungurească complex lipsită de scrupule artistice. Căutam tocmai să disting emblema familiară încrustată în piatră, la o firidă din dreptul porții, când ușa de stejar s'a deschis brusc și-o umbră de femeie s'a strecurat pe uliță, trecînd pe dinaintea mea cu pas grăbit, urmărită par'că de conștiința unei fapte rele...

Contemplațiile istorice mi-au fost în acest chip întrerupte și involuntar mi-am îndreptat ochii spre ființa ce se desprinsese din acest cadru de liniște patriarhală, care în lumina temperată a suburbiului aducea mult cu tristețea unui sarcofag. Să fie oare epilogul unei idile? — mi-am zis — și în suflet eram gata să ating coarda indulgenței celei mai largi, cînd felinarul de-alături mi-a risipit grabnic iluzia clipei. Era o biată băbușcă uscată, care se prelingea pe lîngă ziduri în blana ei sărăcăcioasă. Iși depăna picioarele în pripă, din cînd în cînd se uita împrejur cu-o tresărire nervoasă și strîngea subțioară o cutie pe care căuta s'o ascundă...

Firea, ori poate mai mult vremea, a furișat, se vede, în fiecare din noi tănuite impulsuri de detectivi, căci fără să vreau mi-am potrivit pasul pe urma ei. Aveam impresia că din vechea casă boierească s'a dosit ceva în bisacteaua bătrînei, care năzuia înainte dealungul ulicioarelor în umbrele înserării. La o răspîntie s'a oprit, și-am văzut-o dispărînd discret după pragul unei prăvălii.

Am trecut în fața vitrinei să urmăresc mai deaproape desnodămîntul dramei. Era un anticar. Prin geam se vedea binișor înăuntru. Jur împrejur mobile vechi, candelabre, bronzuri, carabine, covoare și pe etajere cunoscuta orgie de porțelanuri și cristale de Karlsbad. Stăpînul buticiei, un ovrei moșneag, adus de spate, cu lumini fosforescente de licurici în ochii vii, s'a ridicat respectuos din jețul lui cînd a întrat clienta și închinîndu-se i-a sărutat mîna. În reflexul lămpii electrice am putut s'o văd bine în față. Era o apariție distinsă cu linii fine, cu buzele strînse ca de-o protestare amară, cu nasul acvilin și cu privirea stînsă. Din gesturile tranșante care-i însoțeau cuvântul sacadat, din broșa de diamante dela gît, din tremurul aristocratic al capului și din reverența ovreiului am înțeles degrabă că nu-i o figură comună și-am urmărit cu un interes accentuat scena dela anticar. Discuția dealtfel a fost scurtă, matroana cu-o mișcare silnică a depus cutia pe-o măsută în colț, au urmat cîteva momente de cumpănire profesională din partea

jupînului și-apoi dînsa a plecat condusă fiind pînă la ieșire de negustorul plin de atenții și umile plecaciuni!

Firește, curiositatea m'a împins și pe mine în dughiană să descurc ițele acestei povești. N'au trebuit multe stăruinți și chipul de eremit al moșneagului s'a înșeninat cu spontaneitatea caracteristică a rasei, în vreme ce destăinuirile lui, întrerupte de reticente șirete, s'au pornit asupra mea ca o cascadă...

— Cum, n'o cunoașteți, pe baroana X?...

— Uitați-vă, mi-a lăsat în comision să-i vînd două vase de Sèvres, o diademă de briliante prinse în platină, două pumnale turcești cu lama de Damasc, cîteva tipsii de argint masiv... Sunt foarte frumoase, sunt de preț... sunt admirabile...

Anticarul s'a pierdut în exortația lui interesată pe care n'o mai ascultam, fiindcă numele baroanei mă dusesse departe înapoi pe scara vremii în istoria Transilvaniei, în zilele *Aprobatelor* și *Compilatelor*, cînd un străbun omonim al ei era cancelarul țării într'o perioadă de cumplită oropsire pentru bieții iobagi români. Din timpurile recente rețineam scandalul unui descendent cu-o artistă dela opera din Budapesta, un duel cu un membru al Casinei magnașilor, un joc de cărți la o stațiune balneară...

— Rudă cu baronul X? — întreb.

— Soția lui, răspunde anticarul. — El a murit înainte vre-o șapte ani la Abazzia. A fost o viață strașnică! Vechi tovarăș de chefuri cu kronprinzul Rudolf, cite-ar ști să vă povestească lăutarul Pongratz... De trei ori l-a scăpat de faliment guvernul din Budapesta, i-a răscumpărat moșiile, cari s'au dus mai tîrziu la masa de cărți... Băiatul s'a prăpădit ofticos, mai are o fată, e morfinomană...

Bătrînul evreu s'a oprit o clipă și judecînd pe semne tăcerea mea, plecînd barba în piept, a continuat rar, apăsînd vorba...

— Da, domnul meu, lumea se schimbă. **Ăștia se duc, le-a sunat ciasul morții...** Eu trăesc aici între mobilele lor, cele din urmă semne ale unei domnii de-o mie de ani. Ei nu știu să muncească, ei au fost întreținuți, ei vir acum la mine... Baroana X vinde din casă...

O atmosferă tristă se degaja din filozofia moșneagului. Părea că-mi vorbește gropașul din Hamlet în mîină cu căpățîna lui Yorick. Din toate unghiurile prăvăliei lui aveam impresia că mijesc umbre și zboară lilieci. Dulăpul enorm din fund cu fațada de iconostas, cele două fotolii dela picioarele lui greoaie și umflate ca doi canonici ventripotenți, cavalerul cu perucă din tabloul de pe părete, toate nimicurile de pe polițe îmi vorbeau de suprasaturația, de lenea și de crimele unei societăți parazitare, copleșită de boli și ucisă de propria ei concepție de viață...

Am părăsit interiorul sinistru al ovreului cu senzația că am asistat la un sfârșit de istorie și că mucegaiul dinăuntru se cerea el însuși după o năvală de aier proaspăt de-afară... Ajuns din nou pe stradă eram prins de buimăceală ca după o îngropăciune. Rătăcind așa în neștiire, m'am pomenit din nou în fața casei vechi de unde ieșise băbușca grăbită cu cutia subțioară. Frontispiciul larg de piatră cioplită era tot

învălit în întunec, — abia în fund, într'o odăiță dosnică, tremura ca o lumină galbenă de lumînare...

În noaptea de toamnă târzie, cum se ivise stelele pe cer, aveam dinaintea mea un aspect de mauzoleu cu cele din urmă licăriri de candelă de-asupra unui sicriu...

M'am trezit din toropeală și-am grăbit pasul...

— Sunt cei care pleacă...

II

A doua zi în tren spre casă.

Călătoriile astăzi sunt, cum se știe, expediții destul de primejdioase. Mai antipatice însă decît accidentele dela Valea Largă par compartimentele cu aierul lor de trivialitate, cu pîcla grea de negoațe și afaceri, cu conversațiile lor pline de cifre și permisiuri. Acceleratul încărcat cu un asemenea bagaj sufletesc și-se pare un monstru care plimbă dealungul țării o lăcomie indiscretă, o bestială poftă de-exploatare și o rapacitate brutală...

Stăteam ghemuit în colțul meu înconjurat de cetățeni recentî ai țării noastre bogate și-asupra mea cădeau accentele sgomotoase din retorica lor specială cu care comentau capriciile valutei. Ca să scap de aceste inoportune violențe guturale am făcut apel la cartea din buzunar a fraților Goncourt: *Histoire de la Société française pendant la révolution*...

Paginile celebrilor autori m'au convins degrabă că n'am a face cu-o lectură întâmplătoare de voiaj ci cu constatări veridice ale unor împrejurări de viață, care punîndu-mi în față o răspîntie importantă din istoria Franței, limpezeau binișor resorturile psihologiei din zilele noastre, pe urma marelui cataclism de distrugere și nouă creațiune.

Revoluția franceză, sfărîmînd cadrele feudalității a dat drumul forțelor latente pe ruinele vechilor alcătuiți înfrînte. Un val inform de sănătate robustă a năpădit arena, măturînd putregaiul unei degenerări seculare. A fost, de sigur, un act de justiție care trebuia să vie, ca o rezultată normală a unei serii întregi de energii acumulate. Spectacolul privit în întregimea lui, cu deosebire privit prin prizma consecințelor ce-a avut uriașa deslănțuire, nu era lipsit de grandoare. Sguduirea însă, ca orice schimbare violentă a unei societăți, prezintă în detaliile ei note evidente de exagerare și ridicol. Revoluția a distrus vechea ordine de drept, zdrobind clișeele ei uzate, pînă a ajunge însă să-și fixeze și întroneze noile valori, a intervenit o perioadă tulbure de eclipsare a ierarhiei morale, un fel de *Unwertung alle Werte*, cum ar zice filosoful german...

Frații Goncourt ne întroduc în intimitatea acestor zile agitate, desvălesc colțuri de viață și reînvie sceneria întreagă pînă la ultimii figuranți. Ei arată slăbiciunile clasei stăpînitoare, acea aristocrație senilă stoarsă de plăcerile unui hedonism amoral, justifică prăbușirea celor care pleacă, dar se opresc în acelaș timp și înaintea celor care vin, analizînd acest cortegiu în varietatea lui multiplă. Caleidoscopul își desface astfel imaginele subt ochii noștri și trebuie să mărturisim

dela început că aspectul moral al primilor ani de clocotire din marea revoluție nu e din cele mai edificatoare. Percepțiile tradiționale ale unei societăți constituite s'au sacrificat, venind în locul lor o stare haotică plină de incertitudini, de orbecări și crime. Parisul s'a transformat degrabă în furnicarul orbit de patimi și chinuit de probleme, vechile saloane literare au devenit centre de agitații politice, jocurile de noroc s'au întins ca o groaznică maladie în nenumăratele tripouri, fenomene de libertinaj s'au ivit tot mai dese în sînul clerului, scandalurile în furniturile de stat erau zilnice, scumpetea fantastică în vreme ce entuziasmul sansculoși hrăniți cu lozincele bombastice ale idealurilor constituționale se exploata cu cruzime de către noii potențați ai republicei...

Între altele se degajază un învățămînt precis din documentele acestor fini observatori, e faptul că rîndurile noilor veniți în orice prefacere bruscă a unei societăți sunt tulburi și că la adăpostul primelor zile de biruință a unei doctrine de transformare, avangarda care pășește pe arenă se înfățișază într'o armură morală din cele mai defectuoase. Firește, ideea se ridică triumfătoare, dar ca să poată isbucni flacăra în toată strălucirea ei purificatoare, trebuie mai întîi să simțim fumul în ochi și-o scormoneală de sгурă antipatică...

Aceste constatări fugitive mi se întipăreau în minte din lectura fraților Goncourt, cînd o controversă pe chestiunea exportului de ouă împărțind în două tabere pe companiile mele de compartiment, sbiciuindu-le pasiunea pînă la paroxism, îndeletnicirea mea a devenit imposibilă și-am fost nevoit să mă refugiez în vagonul restaurant...

Stînd la mesiața din colț mi-am așezat cartea dinainte, dar cetania mea s'a continuat de astădată nu din foile cărții, ci din figurile călătorilor care se însărcinaseră ei să verifice în mintea mea adevărurile nemiloasei opere de analiză socială. Iată-i *cei cari vin*, iată avangarda așezării noi de stat, vivandierele biruinții... În ritmul trenului, în clinchetul de oșele se reconstituie povestea fiecărui în parte și galeria de pe malul Senei, escaladând vremea, se multiplică și se complectează...

În minte simt cum reînvie icoana de demult din vremile de apăsare ale Ardealului, reasc figurile cari împopulau atunci arena sărmanului nostru microcosm și în alergarea vagonului povestea mi se desfășoară înainte tot mai limpede, tot mai implacabilă. Revăd zilele crîncene ale războiului cu tăcerea lor sumbră, cu paginile de umilință politică și tresar ca de-o sguduitură brutală la amintirea forfotirii cumplite de viteji postumi care s'au ivit aici pe urma libertății stropite cu sînge generos... Cum au fișnit noroae de tot felul din hecatomba morților și cîte slove strîmbe se scriu în această pagină proaspătă a istoriei...

Domnul din colț de pildă, mare mandarin politic improvizat și-a stropit norocul cu cîteva vagoane de spirt, tovarășul lui a fost săltat de soartă imediat după unire într'un admirabil automobil Mercedes proprietatea statului, firește, pe care l-a deteriorat însă, fiindcă muțându-se dela Sibiiu la Cluj cu arhivele Consiliului dirigent, marele bărbat a urcat porcul de Crăciun în automobil și porcul a dat gata

somptuosul aranjament al limuzinei... La altă masă este savantul de legea nouă, fost până alaltăieri avocat pe undeva pe la Dicio-Sin-Mihai, astăzi autor de teorii constituționale, însoțit de domnul care „naționalizează” membru cooptat în douăzeci și patru de consilii de administrație... Și tot așa înainte, grădina zoologiei noastre politice prezintă splendide exemplare în vagonul restaurant. Iată-l și pe preotul devenit neguțator de porumb cum privește pe fereastră să-și vadă vagoanele, iată prefectul României întregite fost pînă deunăzi spion ungar și-un încalificabil borfaș, iată exploratorul de pe malurile Dîmboviții venit în Ardeal să ia contactul cu un consorțiu dela Budapesta într'o afacere de păduri...

Ironia resemnată a celor doi autori francezi e perfect justificată. Biruința ideii scoate în primele zile pe planul întii sgura ușoară și pe seama temperamentelor echilibrate cum și pe seama analiștilor viața e un prilej de reale suferinți la asemeni răspîntii mari ale istoriei...

Slavă Domnului, trenul s'a oprit, e gara mea, mă dau jos, mă scutur ca de-un coșmar...

— Cei cari vin...

III.

Moș Ilie, admirabilul moșneag, vecinul meu se duce cu sania după lemne și-l văd în capul satului adăpîndu-și boii...

Intors din drum, revederea ne înveselește pe amîndoi...

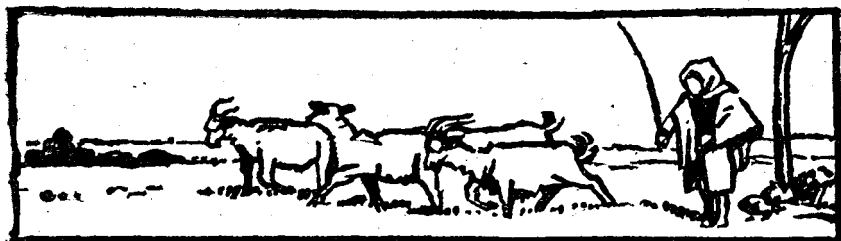
— Ce mai zici moș Ilie?

— Ninge! — răspunde bătrînul mîngăind cu blîndeță fruntea boului din dreptul lui și întinzînd celalt braț în larg ca și cînd ar îmbrățișa întreg peisajul de iarnă...

Jur-împrejur e zăpadă, tăcere, bun simț și eternitate...

OCTAVIAN GOGA.

Revizorii școlari

Revizorii „ardeleni“ au sfârșit în zilele acestea, un nou curs — al doilea — de completare a studiilor lor pedagogice și culturale.

Cursurile acestea au avut scopul să dea *îndemnuri practice în legătură cu știința modernă*.

Pentruca baza *științifică* să fie absolut sigură, cursurile au fost făcute de profesori universitari. Dar tocmai acest fapt mă împiedecă a afirma ceva precis despre partea *practică*. Vor fi fost unii foarte practici, vor fi fost alții mai puțin practici; în tot cazul practic era auditorul, revizorul, și el a ales, dator era să aleagă ceea ce îi va fi de folos *imediat* în cariera sa. Fiind oameni inteligenți, nu mă îndoiesc că dintre multele idei ce le-au auzit au și făcut alegerea celor mai de imediată și necesară aplicare.

La un moment acest curs — continuarea unuia din anul trecut — fusese amenințat — după ce începuse. Vre-un *oarecine* din direcția învățământului primar (din București, firește) a crezut că printr'o simplă telegramă poate suspenda cursul! Eu nu m'am mirat de loc. Acel cineva ar fi putut declara că acesta-i un început de revoluție; nu m'ar fi mirat nici aceasta. Noroc numai că d-nul ministru al Instrucției a înțeles chestia în alt fel și a adus sfârșirea în cinste, nu cu scandal, a cursului.

Și adică cum *altfel* s'ar putea ține în curent o lume pe care o izolezi la țară, căreia oficial îi dai cel mult *Lamura*, nu acel *Buletin al instrucției*, care să nu semene de loc cu actualul *Buletin oficial* și în care și revizorul și dascălul să găsească concentrate toate noile teorii, toate noile rezultate practice ale învățământului mondial și național; o lume căreia abia din când în când îi trimiți câte-o instrucție mai luminată? O, nu; astfel de cursuri nu se suprimă, ci se sporesc, se adaogă, se lățesc în *toată* țara.

Motivul este foarte simplu. Educația maselor a devenit astăzi o problemă enormă. Astăzi și situațiile externe și cele interne ne *silesc* să căutăm a înviora sufletul național prin toate mijloacele la dispoziție. A avea ochii îndreptați spre toate categoriile de bărbați și femei care colaborează la înălțarea poporului este o datorie de întâia stringență. În cazul de față, a lua măsuri ca revizorii să devie, zi cu zi, funcționari din ce în ce mai moderni ai culturii naționale — nu zic, mă feresc a zice, ai ministerului — înseamnă a inocula încă puțin su-

flet lor, dar prin ei și mulțimei de dascăli la țară, prin aceștia mulțimei din generațiile care se ridică. Este așa de simplu, așa de ușor de înțeles, încât — cursurile se vor repeți.

Adică ar trebui să se repețească!

Contactul cu lumea bogată a ideilor moderne este necesar. După o orientare generală ca cea din acești doi ani, ar veni la rând altele, mai speciale, mai de amănunt, de dat în timp mai puțin, dar de dat cu toată stăruința. Mișcările pedagogice moderne sunt pline de probleme care așteaptă să treacă și granița noastră.

Cum se vor ține, eu nu voi discuta. Felul lor are și o parte de administrație, iar eu nu fac administrație. După ce am constatat însă, că cursul a dat roade; după ce le-am văzut bine, m'am socotit dator să spun public ce am văzut. Directoratul din Cluj a avut o idee bună; care-l vor urma au datoria să o privească drept o moștenire de apărat.

Domnilor revizori le doresc norocul și toată râvna de a practica ideile cu care s'au împrietenit.

G. BOGDAN-DUICĂ

Opinii libere

„Antisemitismul“ românilor

Tot ce s'a scris și s'a *interviewat*, și chiar ceea ce s'a rostit în parlament, în jurul și cu prilejul „esceselor antisemite“ dela Cluj, mi se pare parte denaturat, parte deplasat. — mulțumită (vorba vine) blestemului, ca orice incident de asemenea natură să se *exploateze*, în toate chipurile, imaginabile și neimaginabile, pentru interese mai mult sau mai puțin sectare, cari n'au aface nimica, în fond, cu *umanitarismul*. — La ce se reduce acest foarte regretabil incident? Pentru mine, lucrul apare clar, din declarația pe care comunitatea evreiasă din Cluj a făcut-o unui confrate — „Comunitatea evreească arată, că în România există *libertatea cultului* și niciun factor nu poate forța o *confesiune să renunțe la cultul și la tradițiile ei*“.

Ce însemnează aceasta? Însemnează confirmarea faptului, care el însuși, fără niciun amestec de *politică* esplică, dacă nu și justifică, indignarea mediciniștilor creștini, cari vedeau, în sălile de disecție, aplicat principiul, — se zice susținut și de studenții evrei (dar aceasta are mai puțină importanță) — că pentru studiile anatomice sunt admisibile numai cadavre de câni și de creștini, iar nu și de israeliți. — Apoi dacă „cultul și tradițiile“ evree nu permit studiile anatomice asupra cadavrelor, n'ar urma, după cea mai strictă logică, să se instituie, pentru adepții acestei confesiuni, o facultate de medicină în care disecarea cadavrelor să fie interzisă?

S'a căutat să se ducă la ridicol pretenția ca „fiecare student să-și facă studiile asupra unor cadavre de confesia lui!“ — și de sigur că o astfel de pretenție ar trece chiar dincolo de ridicol. — E ușor să ridiculizezi orice. Dar o asemenea pretenție *nu există*, sau cel pu-

țin, zicem noi, *nu poate exista*. Totul își întoarce ascuțișul numai împotriva *habotnicismului*, care cere un tratament privilegiat pentru cadavrele tăiate împrejur față de cadavrele de *goim*.

Se vorbește de *antisemitism*, da, se vorbește foarte mult, cu mare hărmălaie întotdeauna — și uneori cu o esplicabilă exagerare; — dar așa vrea să se mai vorbească uneori și despre ceea ce eu am numit odată *anti-goism*; este pornirea unor habotnici evrei, cari considerând și astăzi pe israeliteni ca un „popor ales“ propagă ura și desconsiderarea față de *goim*.

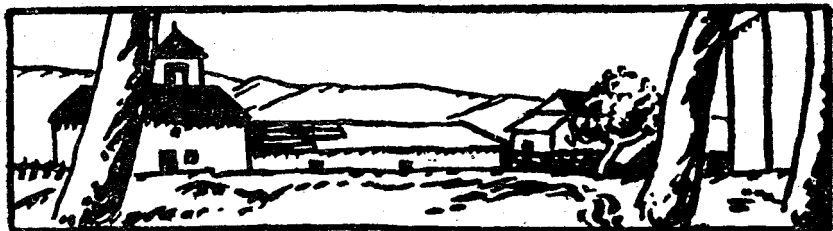
Sunt departe de a arunca o astfel de învinuire *evreilor* în totalitatea lor; am cel mai mare respect pentru această rasă, care a dat *omenirii* cugetători, și artiști, cari au adăugat la patrimoniul cultural, universal, prețioase contribuiri. Printre pușinii prietini cari mi-au mai rămas, număr evrei de mare inimă și de înaltă cultură. Dar aceștia n'au să fie dintre aceia cari răspund la „antisemitism“ cu „anti-goism“.

Ca să ne întoarcem la incidentele dela Cluj, — să le reducem la originea lor, care n'a purces decât dela *habotnicismul evresc*. Că au degenerat, că au avut drept urmare acte de brutalitate, condamnabile fără nici-o rezervă, este adevărat, — și reprimarea acestor fapte de sălbătăcie se impune; dar așa mai cere ca acestea să nu se pună în spinarea *studentimei*; — în astfel de ocaziuni, se știe, intervine plebea — *csöcselék*, cum mi se pare că e expresia ungurească, — intervin *tot felul* — subliniez — *tot felul* de pescuitori în apă turbure. *Studentimea* română e curată, e nobilă și generoasă în sufletul ei, căci de aceea e *română*; dar nici nu suferă ca să fie ofensată în sentimentele ei de demnitate omenească.

Un cuvânt, pentru a termina, onorabilului senator săcui, care în discuția din parlament asupra acestui incident, a intervenit pentru ca să constate că „subt unguri nu s'au petrecut astfel de escese“. M'am mirat că n'a fost nimeni ca să-i riposteze: — „Subt unguri s'au petrecut și se petrec cele mai oribile escese antisemite. În afară de hulișanii ruși, nu există popor în Europa care să-și fi deslănțuit cu atâta înviersunare ura sângeroasă față de evrei, ca maghiarii. Gândește-te, între altele, la infama și istorica înscenare dela Tisza-Eszlar, domnule Sándor József“!

Zadarnic veți căuta să-l calomniați pe Român. Și nici n'o să-l speriați cu „ce zice Europa“? — Căci Europa nu vă putea zice altceva, decât că România, dacă nu prin guvernul ei vremelnic, dar prin spiritul de care e pătruns acest popor, — popor prin firea lui *cultural*, deși încă neajuns la o cultivare ideală, — este chemată, în Orientul european, la o menire pentru care *nici un alt popor* de aci nu are mai multe calități și mai mult suport sufletec.

ION GORUN.

O istorie din alte vremuri

(Memoriei bunicului meu Grigorie Popa † 1903.)

— Dormi nepoate?

— Spune, moșule, spune, că te-ascult!

Îl ascultam într'adevăr, pentru-că îmi spunea întotdeauna istorii adevărate, din vremile de demult. Era cam uituc, adevărat, îmi spunea uneori vre-o istorie pe care mi-a mai spus-o cu două seri înainte și totuși — îmi era drag. Când ațipiam se repeta acelaș: — Dormi nepoate?

Și acelaș:

— Spune, moșule, spune, că te-ascult!

Moșul locuia în ulița cea de-a treia dela noi. Locuia singur cu luleaua lui, iar eu în timpul vacanțelor mergeam în toată seara să mă culc cu el. Îl găsim întins pe pat, pufăind din luleauă. Aprindeam un chibrit și strigam vesel:

— Bună seara moșule!

— Pâc, pâc, pâc! — făcea el cu luleaua și-apoi:

— Bine-ai venit, nepoate!

Aprindeam lampa și îi trăgeam cismele. Ieșeau ușor, picioarele îi erau subțiri, ca două bețișoare.

— De ce ți-s picioarele așa de subțiri?

— Vai, nepoate, a ros vremea toată carnea de pe ele!

Și-apoi:

— Pâc, pâc, pâc!

Îi mai trăgeam și cioarecii, iar el își lepăda sumanul. Mă desbrăcam și eu și m'aruncam în pat, către perete, iar el rămânea „din afară”. Trăgeam un straiu subțire de lână peste noi și tocmai când eu mă gândiam: cât de bine-ar fi să pot tăia din carnea picioarelor mele și s'o lipesc de picioarele lui, își începea tânguierile:

— Că școlarii de-acum is prea domnișori, că prea trag pielea părinților... și că nu învață...

Pâc, pâc, pâc!

— Moșule, eu învăț!

— Inveți pe dracu! Măi, pe vremea mea era rar școlarul care să poarte șinor vânat pe cioarecii... Azi? Tot... mucosul cu „nădragi"... Apoi... să nu sărăcească părinți?

— Alte vremi, moșule!

— Alte, alte, dar voi... le faceți prea cu coarne... Pâc, pâc, pâc...

Vremile moșului, ah, vremile moșului!... Vremile moșului au fost pe la anul 1834... Atunci a fost și dumnealui școlar și încă tocmai... în Blaj. Dar nici atunci nu erau colacii pe garduri.

Cum moșul era fecior de popă, a învățat în Blaj trei clase primare. În 1836 a murit tatăl său de holeră și atunci... a mâncat holera și școala lui.

— Ei, nepoate, atunci ne sculam dimineața la cinci, nu la șapte, ca voi... Trăgeam de două-trei ori cu un „cocian“ peste cisme, mai răsfoiam odată gramatica, luam un călcâi de „țipău“ la mână și o ulceauă și plecam la școală... În piața Blajului, dela „colibile Grecilor“ până la mânăstire un șir de femei din Petrifalău vindeau lapte cald. Imi cumpăram lapte de un crițar, mă așezam pe treptele mânăstirii și îl mâncam, apoi... mergeam la școală... Și ne știam lecția, măi, nu ca voi, cei de azi...

Și drept dovadă, cumcă își știa lecția, începea să reciteze :

— Omnis homines se se student prestari caeteris animalibus.....

— Lasă, moșule, — îl întrerupeam, — o știi și eu asta... Daș eu... n'am învățat-o în clasele primare.... ci... în liceu....

— Nu, măcar'că voi vă socotiți mai „cu forfoi“ ca noi, cei de pe-atunci....

— Dar dacă s'ar fi întâmplat să nu-ți știi vre-odată lecția?

— Hm! — îmi răspundea, iar eu simțeam o tremurătură în bietele lui oase, — atunci urma: întâia oară „virgo“, a doua oară tot virgo, iar a treia oară... *baculușul*....

Și începea povestea lui Gheorghe dela Subpădure.

— Eram în clasa treia și locuiam la porcarul Seminarului cu un „grămătic,“ — i-am uitat numele — și cu unul dela „sintaxis,“ Gheorghe dela Subpădure. Eu și cu grămăticul o duceam cum o duceam, ne mai venia câte ceva de-acasă, dar bietul Gheorghe răbda la foame de gândea că veșnic ține postul sfântului Antonie.... Uneori deschidea și lăzile noastre, noi îl vedeam și de cele mai multe-ori ne prefăceam că nu-l vedem.

Odată, pe la sfântul Neculai, băgarăm de seamă că soarta lui Gheorghe se schimbase cu totul, își făcea în toată seara mămăligă și mânca — cât șapte popi. Nu puteam pricepe pricina acestei schimbări și nici nu îndrăzneau să-l întrebăm.... Am aflat-o abia mai târziu....

Gheorghe avea obicei să-și învețe lecțiile prin curtea vlădicii, pe la coșerele cu porumb. Într'o bună dimineață băgă de seamă că o scândură dela un coșar se poate desface cu ușurință... Atunci veni acasă și își cusu o traistă în formă de buzunar în partea dinlăuntru a sumanului.

De-acum în toată ziua se întorcea acasă cu traista plină de porumb... Și așa a mers treaba ca vre-o cinci săptămâni, până când într'o bună dimineață plimbându-se vlădica pe la coșere — Leményi, fie iertat, — a băgat de seamă că se cam golește coșarul pe care.... nici nu-l începuse. A luat la întrebări pe „ciurbirăul“ — (mai marele curții), iar ciurbirăul s'a pus deacum la pândă. Și așa într'o după

amiază, când Gheorghe „cu traista îndesată și cu lecția învățată“ se pregătea să vină acasă, se trezi de-odată înhățat de pandurii vlădiciei, cari îl legară butuc și îl duseră înaintea feței preasfinției sale....

Vlădica îi ținu un „logos“-strașnic și îl înfundă în temnița vlădiciei. Șease săptămâni a petrecut acolo bietul Gheorghe, noi îl și uitasem, când de-odată toți școlarii am primit poruncă să ne adunăm în curtea cea mare a liceului. Ne-am adunat și am așteptat în liniște de mormânt ce avea să se întâmple. Veniră toți profesorii și canonicii și directorul cel mare al liceului și în scurtă vreme după ei veniră apoi șease panduri ai vlădiciei, cari aduceau pe Gheorghe al nostru. Nu-l uit nici-odată. Era galben ca ceara și slab ca o scândură.... Il așezară pe-o bancă, în fața profesorilor. Într'o cuvântare lungă, directorul ne spuse vina neiertată a lui Gheorghe. Urmă apoi judecata: douăzeci și cinci de *bacalușuri* și eliminarea din toate școalele Blajului.... Să se întorcă acasă, să fie iar iobag, ca tatăl său....

Știi ce era bacalușul? O cârjă groasă, cu cinci împletituri. Pandurii s'au pus pe muncă și Gheorghe a răbdat cele douăzeci și cinci de lovituri groaznice fără să crăcnească.... Se înroși la obraji, ca focul, abia de două-ri s'a îndoit sub povara loviturilor....

Apoi ne-am înșirat doi cu doi. Pe Gheorghe cu pandurii l'au pus în fruntea noastră și ne-am dus cu toții până la dealul Sâncelului. Aici un profesor mai spuse un scurt cuvânt de învățătură, detără drumul lui Gheorghe, iar noi ne-am întors întristați în Blaj....

Ei, nepoate, așa au fost vremile pe-atunci.... Dar să nu crezi că Leményi a fost om rău. Când era târg în Blaj, Leményi se ducea pe spartul târgului în piață și cumpăra toată marfa nevândută a negustorilor de haine și încălțăminte.... Avea un magazin întreg de haine, el îmbrăca pe toți școlarii.... Dar.... dormi nepoate?

Nu i-am mai dat obișnuitul răspuns. Știam că are să înceapă o istorie ce mi-a mai spus-o de vre-o cinci ori. Abia târziu, după ce se stinse luleaua moșului și în casă se făcu liniște de mormânt, îngânai ca trezit din vis:

— Noapte bună, moșule!

* * *

A venit apoi o vreme, când luleaua moșului s'a stins cu totul. O am și acum și când o văd îmi aduc cu jale aminte de vremea când făcea:

— Pâc, pâc, pâc!

Și pare-că văd în fundul unei gropi câteva oase goale, de pe cari viermii au ros și puțina carne ce a rămas neroasă de vremi.

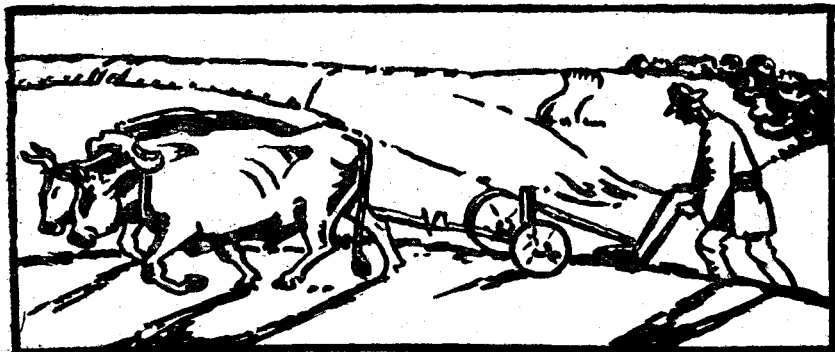
Luleaua o s'o duc cu mine în mormânt, când voiu muri. Iar când va suna trâmbița, o să i-o dau aprinsă, îndesată cu tutun de prima calitate. Și moșul va face:

— Pâc, pâc, pâc!

Iar pân'atunci....

— Noapte bună, moșule!

SEPTIMIU POPA

In fața „descălecării“ ardelenе

După o întreagă și lungă campanie — până la ultimul discurs al d-lui Vaida — contra „regățenilor“ și a „ciocoilor“, partidul d-lui Maniu, făcându-și o agentură din partidul democrat de aici, „descălecă“ în acest oprosit vechi Regat.

Cine nu uită împrejurările istorice de ieri știe că în acest partid, care cuprinde fără îndoială și oameni de valoare, se amestecă, fără a se înțelege: vechii conservatori cantacuziniști, prietenii lui N. Filipescu, câțiva junimiști răzleți, și aderenții lui Take Ionescu, dintre cari mulți se lepădaseră de el în ceasurile grele.

Cu tot numele ce-l poartă, partidul e o simplă modernizare, aparentă, a conservatismului boieresc.

Adoptarea programului și tradițiilor unui partid în adevăr înaintat putea să deie membrilor săi un rol activ în politica României Mari. În vederea acestei nevoi cele mai bune elemente ale grupării și-au arătat dorința unei alipiri la partidul nostru, uitând, bine înțeles, de pe o zi pe alta, tot cecece, în numele onoarei politice, au făgăduit. Rămânând cu un vechi program uitat, ei se confundă cu partidul național, într'o formație care nu-și poate găsi măcar un nume, fără nici o sinceritate de o parte și de alta.

Partidul național căld încă de îmbrățișările viguroase ale țerănismului revoluționar și făcând cu ochiul către democrația noastră socială și culturală, adoptă conservatismul ca exponent al său în vechiul Regat. El, care declară că-l atrage popularitatea d-rului Lupu și a stegarului său rural d. Mihalache, promite, în caz de chemare la guvern prin vre-o intrigă de camarilă — și Doamne ce luptă a dus contra camarilei și contra Regelui boicotat la încoronare! — „situația“ aici unui partid a cărui popularitate nu i-a putut da un singur mandat.

O nume naivitate poate crede că noi am putea căptuși alianța de azi, numai, ca să asigure unele situații.

Suntem prea mândri pentru aceasta, d-le Maniu, și, să mă ierți, d-ta, de o prea delicată onestitate politică.

(„Neamul Românesc“).

N. IORGA.

Intre presă și ziariști

— Câteva constatări cu privire la gazetele de astăzi —

În frământarea atât de variată ca aspecte a vieții noastre moderne, gazeta a ajuns un fel de tiranică deprindere cotidiană. Valul nepotolitei curiozități omenеști pulsează pretutindeni, până în cea mai neînsemnată foaie de provincie. Priviți, în ceasurile de seară, năvala lărmuitoare a micilor vânzători de ziare de pe străzile pline de lume ale Capitalei; pătrundeți psihologia locuitorilor depărtatelor orașele tăcute, atât de alarmate de fiecare întârziere a trenului din pricina căreia — Doamne ferește! — n'ar mai putea ceti ultimele telegrame înainte de ora prânzului. Trecătorii desfac nerăbdători coloanele îmbibate încă de mirosul cernelei proaspete, urmărind cu aviditate, la lumina felinarelor, cele mai noi cancanuri și intrigi politice. Oameni legați de modeste îndeletniciri; în mijlocul unui restrâns cerc de activitate, nu-și pot găsi odihna de fiecare noapte înainte de a cunoaște amănuntele celei din urmă ședințe a cutărei conferințe internaționale. Cetățeni pașnici rămân cufundați, la colțul unei mese de cafea, în lectura pasionantă a cine știe cărui proces criminal. Articolul de fond își are, bineînțeles, obișnușii lui. Rubrica informațiilor e sorbită cu o deosebită lăcomie. Reportajul face victime, întocmai ca morfina. E o patimă intelectuală? E o cerință sentimentală? Cine ar ști să deosibească, în gestul obișnuit al cetitorului de gazete, care este partea imboldului cerebral, și cât ecou sufletesc stârnește necurmata activitate a mașinilor rotative...

Despre rolul educativ al presei, s'a vorbit adeseaori. Despre înrăurirea ei asupra păturilor populare, deasemeni. Cu toate acestea, nimeni n'ar putea să spună care este îmbunătățirea efectivă pe care au adus-o ziarele în morala publică, și ce curente de gândire au fost răscolite de zilnica lor pâlpăire. Nici nu m'aș putea încumeta să cântăresc acum aportul real pe care-l aduce presa în comuna noastră năzuință spre mai bine; căci, mă tem, totul s'ar reduce la un deziderat, aș fi silit să mă gândesc mai mult la cece *ar trebui* să fie

aceasta a „patra putere“ din stat, atât de indispensabilă în concertul instituțiilor democratice, decât la ceea ce este într'adevăr.

* * *

Am urmărit cu o încordată luare aminte debaterile congresului societăților noastre de presă, care s'a ținut deunăzi la București. Câțiva confrăți au stăruit dealtfel asupra acestui moment cu totul deosebit, când ziaristii s'au întrunit ei în de ei, pentru a cerceta problemele cari le frământă rândurile. O asemenea constatare cuprinde însă în ea, o ciudată anomalie. Cum? E un eveniment atât de rar, cuvântul gazetarului? Nu vorbește el, zilnic, prin atâtea glasuri deodată, în fiecare șir adresat sutelor de mii de cititori? Mai există, — în afară de cele privitoare la solidaritatea profesională, — și alte îndreptări cari au nevoie să fie lămurite într'un sobor al acestor neobosiți slujitori ai vorbei tipărite?

Cercetând chestiunile debătute în congresul dela București, s'ar părea că ziaristii au nevoie și de o altă tribună decât aceea dela care oficiază de obicei. Ei nu s'au oprit la desbaterea specialelor nevoi ale breslei lor, deși aveau tot dreptul să zăbovească mai mult asupra unor stări de lucruri destul de îngrijitoare. Aspra criză a tiparului, care a curmat firul existenței atâtor gazete, a avut o dureroasă răsfrângere asupra soartei celor cari le scriau. Deși organizațiile profesionale s'au înmulțit în vremea din urmă, ziaristii tot nu-și găsesc răvnita ocrotire sindicală, care să-i ferească de dureroasele surprize ale lipsei de lucru. Asupra timpuriei lor extenuări nu planează încă aripa adăpostitoare, a unui refugiu sigur... Dar, iată totuș, că aceste necazuri intime ale meseriei au fost atinse numai în treacăt, cu prilejul primei întâlniri a delegaților diferitelor asociații gazetărești, — rămânând ca fiecare din acestea să urmărească țința profesională comună pe căi proprii, — iar discuțiile s'au ținut în jurul unor alte probleme de interes mult mai înalt. Am ascultat atâtea juste cuvântări, pline de bun simț și de demnitate, în cari se sbătea imboldul spre o și mai bună pregătire culturală a ziaristului, în cari lămurirea starea morală a presei și se afirma neclintita poziție de apărare în folosul libertății scrisului!...

* * *

Mărturisesc, vreme de trei zile, am trăit subț vraja unei metamorfoze. Mi se părea că sunt în fața unui pumn de oameni conștienți de forța și de răspunderea lor cari se străduiesc laolaltă să netezească propriul lor drum, căutând mijloacele cele mai fericite pentru a da misiunii lor o cât mai grea valoare. Ce preocupări frumoase, într'adevăr! Cum să nu admiri acest scrupul de conștiință care este străduința spre o pregătire cât mai desăvârșită a ziaristului? Cum să nu te bucore năzuința acestuia de a asigura un prestigiu cât mai neștirbit instituției pe care o servește? Cum să nu fii alături de acești

vânturători de opinii cari cer dreptul de liberă exprimare pentru opinia adversarului?

Din nefericire, însă, iluzia optică n'a ținut decât aceste trei zile. A fost numai un încântător miraj... Confrații noștri s'au sbătut în acest răstimp, răscolind o seamă de oneste preocupări, apoi au dispărut. Unde? În presă! Nu e un paradox ieftin: presa de astăzi e cel mai mare dușman al ziaristului...

Presa de astăzi e a cui voști, numai a ziaristului nu. Cele mai multe dintre gazete, când nu sînt îngenunchiate unor suspecte tendințe politice, înfățișează rezultatul unor vădite interese de comercializare a scrisului. Întreprinderea de publicitate e concepută, de multe ori, ca orice altă industrie rentabilă. Gazeta poate să fie socotită și ea o „afacere bună“, întocmai ca o fabrică de mezeluri sau o prăvălie de ciorapi. Cu o singură deosebire: nici producătorul de mezeluri nici vânzătorul de ciorapi nu-și prezintă niciodată marfa lui învelită în eticheta unor... convingeri cetățenești. Negustorul presei capitaliste vinde și el hârtie tipărită, cu gândul firesc de a-și rotunzi veniturile, dar nu se mulțumește cu atât. Acești oameni pretind să monopolizeze, la un moment dat, și gândirea politică a țării. Ei dau sfaturi tuturor partidelor, judecă în chip aspru activitatea diferiților oameni politici, împart blesteme și elogi, informează, protestează, comentează, se amestecă laolaltă cu valul preocupărilor obștești, câtă vreme tu, cetitor depărtat din fundul Ardealului sau dintr'un colț al Basarabiei, n'ai să știi niciodată ce interese servesc, ai cui oameni sunt și spre ce scopuri nemărturisite se îndreaptă, cu atâta îndemnatică prefăcătorie? Presă capitalistă există desigur, și aiurea, e încă proaspătă în memoria tuturor enervarea scormonită de cumpărarea ziarului „Le Figaro“ de către fabricantul de parfumuri, Coty; acolo însă, cel puțin, culoarea capitalului se poate vedea cu ochiul liber. La noi, dela o vreme încoace și acest lucru e de cele mai multe ori un mister. Un fost colonel în armată, un medic fără clientelă, un modest traducător de telegrame, — pe cari lumea îi știa deopotrivă de săraci, — se lansează într'o bună zi în fruntea unor gazete unde învârtesc operații de milioane și apar apoi în arena publică sub înfățișarea de „patroni“, ai presei, fără ca cineva să cunoască dedesubturile îndrăsnețelor lor operații comerciale.

* * *

Nici nu mai începe îndoială, că asemenea gazete nu sunt ale ziaristului. Acestuia nu-i e dat decât arareori, pe ici, pe colo, să pună condeii său în slujba propriilor sale crezuri. Zadarnic își alege gazeta la care găsește o potrivire cu opiniile sale. A doua zi, negustorul care imprimă pe lângă anunțuri, cum se zice și *directiva* acelei gazete, poate să cârmească oiștea „convingerilor“ sale în altă parte, ori, pur și simplu, să-și vândă întreprinderea...

În lanțul acestor interese, — de cele mai multe ori tănuite, — ziaristul nu este decât o unealtă, care încearcă zadarnic să pună de acord conștiința sa cu nelămuritele cauze al căror salariat rămâne...

O, cum am dori să vedem, odată, și un congres al acestor puteri oculte ale presei noastre zilnice! Ziariștii s'ar da o clipă la o parte, ca simplii spectatori, și ar afla multe secrete pe cari nu le pot pătrunde, dincolo de pereții cabinetelor „de lucru“ al atâtor „directori“ improvizați; iar cititorii de gazete ar avea prilejul să tragă unele concluzii surprinzătoare în ceea ce privește starea civilă a unor asemeni tenebroși făuritori de opinie publică. Aceștia nu se întrunesc însă niciodată la lumina zilei, și-și deapănă firul lor de interese, ocrotiți de umbra protectoare a garanțiilor constituționale.

În schimb, se întrunesc ziariștii, dovedind prin întreaga lor ținută, cât de mult ar merita să aibă prilejul de a lupta pentru ideea care le e dragă și de a determine o mișcare în isbânda căreia nădăjduiesc. Întorși dela însuflețitul lor congres, — unde au cunoscut pelerinajul atâtor fruntași ai societății românești veniți acolo pentru ei, și nu pentru *presa* care îi întrebuințează, — confrății noștri se vor fi așezat din nou la mesele de scris, prin redacții, și, ațintind penița lor umedă de-asupra lacomelor file albe, se vor fi gândit, în fața cotidienei întrebări: — „Ce să scriu pentru mâine“, că libertatea pentru apărarea căreia n'au spus niciun cuvânt de doleanță, este tocmai aceea a propriilor lor opinii. Vor fi oftat apoi, ușor, de dorul acestei himere: gazeta întemeiată pentru a sluji o credință, gazeta îndrumată de o personalitate care să fie o chezașie a cinstei, gazeta scrisă de ziariști raliați în jurul ei de porunca lîmpede a propriilor lor avânturi.

Numai înfăptuirea acestei himere ar da adevăratul ei preț mișunii ziaristului, ar salva definitiv situația morală a presei și ar fructifica pe seama propășirii naționale sacra libertate a scrisului, — întrebuințată astăzi în deobște, nu pentru a apăra o convingere, ci pentru a masca un aranjament de tarabă... Ce mulțumiți am fi fost dacă și această dorință și-ar fi găsit ecou, în mijlocul ziariștilor adunați în sfârșit, laolaltă!

ALEXANDRU A. HODOȘ

Două „descălecări“

În vălmășagul luptelor noastre politice, atât de îndârjite dela o vreme încoace ni-se întâmplă adesea să vedem ridicându-se de un-deva, figura foarte întristată a câte unui domn grav și sentențios, care perrează de obicei pentru o „împăcăciune generală“ și suspină de dorul unei „înțelegeri între partide“. Din glasul lui, dulceag și melancolic, curge numai bunăvoință : — „Pentruce, mă rog, atâta dușmănie și pentruce această desbinare? Par'că n'am fi laolaltă fiii aceluiaș neam! Ce bine ar merge lucrurile, dacă toți bunii români, fără deosebire, și-ar întinde mâna, ca frații, și ar purcede împreună să așeze țara pe temelii sănătoase...“ Și așa mai încolo, cântecul reconcilierii patriotice se deapănă înainte, autorul lui fiind de obicei câte un „bun român“ din aceștia, membru în consiliul de administrație la treizeci de societăți pe acțiuni, care nu se ceartă cu nimeni niciodată, moare de simpatie pentru toate partidele și se arată mai îndurerat ca după o înmormântare când cineva, scuturându-l puțin de guler, strică... binecuvântata armonie de care avem atâta nevoie !

Primele momente ale vieții publice din România întregită a cunoscut, dacă ne aducem aminte, și această atmosferă de „uniune sacră“; luptele politice dintre partide nu se stârniseră încă și, în special, noile provincii erau învălitate în nimbul unei solidarități neștirbite. Pe vremea aceea d. Ion Brătianu era primit de către d. Iuliu Maniu ca un adevărat suveran al vechiului Regat, dupăcum patronul Consiliului dirigent era și el, pe-atunci, șeful „guvernului provizoriu“ al Ardealului; d. Ion Incuț sosea la București cu tot prestigiul său de fost președinte al Republicei basarabene, iar d. Iancu Nistor depuse toată încrederea Bucovinei în anticamera d-lui Al. Constantinescu. Discordia nu se strecurase nicăeri. Fiecare ținut românesc se găsea încheșat în grupări politice naționale, cari înfățișau o admirabilă unanimitate, absolut necesară în preajma Congresului de pace, dar cu totul nefolositoare, cum s'a și dovedit, pentru întărirea temeiurilor de organizare a noului nostru stat. Pretutindeni se înșirau praznicele tricolore, toate automobilele șefilor de resort treceau sub arcuri de triumf, diferitele permise de spirt circulau într'o permanentă atmosferă de sărbătoare, și în fiecare orășel al „României-Mari“ cum se tot spunea atunci, se rosteau în fiecare săptămână, cel puțin două discursuri de preamărire a unității noastre naționale... Nicăeri, nici un curent precis de opoziție, care să aibă destulă putere de a încurca o operă constructivă. În afară de partidul liberal, care ședea și el foarte cuminte, și foarte înfricoșat de iureșul „oamenilor noi“, Camera din 1919, unde guvernul Vaida a avut o majoritate atât de puternică, realizase aproape complet acea „uniune sacră“ după care oftează astăzi unii pacificatori nechemăți ai vieții noastre publice.

Nici guvernul d-lui Alexandru Vaida, primit cu atâta bunăvoință, pretutindeni, nici Corpurile legiuitoare de-atunci, în care trăia un așa zis „bloc al provinciilor alipite“ — n'au dus la nici un rezultat po-

zitiv. Și pricina e foarte simplă. Tocmai această unanimitate haotică, în turbureala căreia se amestecase toate tendințele politice și toate mentalitățile provinciale, într'un fel de conglomerat improvizat, făcea imposibilă o înțelegere temeinică între oamenii destinați să pornească împreună pe drumul arid al unor înfăptuiri viitoare. În realitate, marea problemă politică a vremii stătea în altă parte. Ceeace urma să se înfăptuiască în primul rând, era tocmai gruparea armonică de forțe, prin împletirea diferitelor curente de gândire pe deasupra granițelor sfârâmate, statornicindu-se astfel organisme politice în cari să circule aceleaș concepții asupra vieții de stat și cari să poată oferi soluțiuni născute din topirea laolaltă a tuturor intereselor regionale.

Partidul național din Ardeal n'a priceput, în întregimea lui și dela început, aceste adevăruri; chiar după căderea ministerului Vaida, rămășițele acestuia au continuat să păstreze acelaș punct de vedere care-i fusese fatal, urmărind și mai departe ideea unui guvern alcătuit din bucățele de partide provinciale, fără o altă coeziune decât aceea a avantajelor pe cari le oferea puterea însăș. A fost nevoie de lungi și dureroase decepții, de grele și adânci înfrângeri, pentruca gruparea d-lui Iuliu Maniu să înțeleagă, după trei ani, că nu poate râvni să guverneze această țară cu lozinca „Ardealul al ardelenilor (și firește, Basarabia a basarabenilor, iar vechiul Regat al... regiștenilor) refugiindu-se la Blaj, dezinteresându-se de Chișineu și opunând un profund dispreț Bucureștilor.

În fața văditei primejdii a unei totale izolări, după o serie de sterile tratative cu diferite grupări politice din țară, partidul național din Ardeal a fost silit să se supună exigențelor nemiloase ale evenimentelor, a părăsit bârlogul unor preocupări cari se opreau la Predeal și a „descălecat“ în Capitală. Vorba nu e fericit aleasă, dar ea tălmăcește destul de precis aranjamentul politic pe care l'au căutat partizanii d-lui Iuliu Maniu.

Aci să ni-se îngăduie însă o potrivire foarte caracteristică pentru a fixa procedurile politice întrebuițate cu acest prilej. Nici partidul liberal n'a apucat pe alt drum ca să pătrundă în Ardeal. Nici partidul liberal n'a fost chemat dela București, pe temeiul unor înrudiri de convingeri, nici partidul liberal n'a venit să se atașeze unui curent de opinii bine cristalizate, pentru a frământa din această plămădeală comună, aluatul unui nou organism politic. Tot atât de regional caș gruparea d-lui Iuliu Maniu, partidul liberal a căutat să treacă dincoace de Carpați, pentru a se conforma unei necesități firești a vieții noastre de stat. Dar, după cum partidul național n'a găsit la clubul tachist decât oameni politici fără nici o legătură cu năzuințele populare din vechiul Regat, ca dnii Nestor Cincu sau Derusy, tot astfel, cu un an mai înainte, partidul liberal, nedorit de nimeni în Ardeal, n'a reușit să achiziționeze aici decât personalități de talia d-lor Aurel Cosma și Pompiliu Pizo. *A „descălecat“ partidul liberal în Ardeal cum a „descălecat“ și partidul național la București, căutând să realizeze un lucru foarte puțin prețios pentru marile pășuri ale acestei națiuni: o simplă combinație de fațadă, în dosul căreia să se poată țese mai

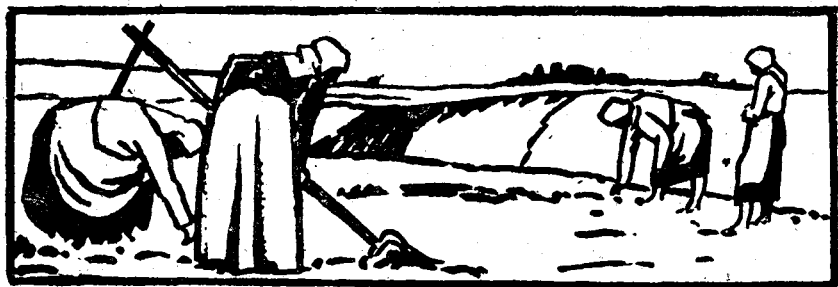
departe planurile unui consorțiu de exploatare politici. Amândouă „descălecările“ au fost deci lipsite de chiagul unei înfrățiri sincere, fără reticențe, fără gânduri ascunse și mai ales, fără intenții vădite de supremație. S'au deschis sucursale reciproce, și-atâta tot. Intocmai ca respectivele instituții financiare: *Banca românească* din București, a d-lui Vintilă Brătianu și-a instalat ghișeurile sale la Cluj, banca *Cetatea* d-lui Alexandru Valda dela Căhalm a întins o ramificație până la București....

O singură dată, lucrurile s'au petrecut altfel. Era în primăvară, în 1920. Guvernul de-atunci, în fruntea căruia rămăsese aproape singur, d. Cicio-Pop, căzuse dela putere. Partidul național, cu rețetele sale de politică regională, suferise o mare înfrângere. Țara întreagă, dezorientată, aștepta mântuirea de undeva. La noi acasă, guvernarea autonomă a Consiliului dirigent exasperase lumea, toate privirile erau ațintite spre cei cari se agitau pentru desființarea lui. În vechiul Regat, în Basarabia, numele generalului Averescu era invocat ca singura lozincă salvatoare. Și atunci, năzuințele de îndreptare ale *Ligei poporului*, care era încă numai o făgăduială, și din puternicul curent anti-regionalist din Ardeal, s'a născut un proaspăt organism politic: partidul poporului, în care nimeni nu era un nou venit pentru celălalt, nicio provincie nu „descăleca“ în alta, și de nicăeri nu porneau pretențiuni de hegemonie. Acestui lucru i-se datorește incontestabila operă de consolidare a țării, pe care a săvârșit-o fostul guvern, născut din această nesilită contopire a unor forțe gemene, închegate în cadrul unor tendințe comune, pe întreaga suprafață a României.

Vremea „descălecărilor“ a trecut de mult. Singurele instrumente politice cari pot avea o înrăurire binefăcătoare în mersul înainte al statului nu sunt decât acele cari au isvorât dintr'o astfel de armonie interioară, statornică între energiile diferitelor provincii. Un astfel de instrument politic este și astăzi partidul poporului, născut din superioara conștiință că interesele speciale ale fiecărui ținut au acelaș drept de a fi respectate și că, la rândul lor, toate trebuiesc să se topească în valul larg al interesului suprem, care poartă spre destinele lui, întregul românism.

Felul în care tratează guvernarea de astăzi nevoile Ardealului, e de o brutalitate înfricoșătoare. Intrarea triumfală a frunzișilor partidului național la București e de-adreptul ridicolă. Ne pare destul de rău că nici unii nici ceilalți nu s'au priceput sau n'au putut să satisfacă o esențială cerință de echilibru în momentul când s'au decis să-și lărgească cercul lor de activitate. N'au înțeles, că vremurile de astăzi nu cer hipertrofia vechilor partide provinciale, ci crearea unor organisme politice unitare, în care să circule, nestânjenite, puteri de viață egal îndreptățite. Paguba nu e a noastră, — din păcate e a țării întregi.

ION BALINT

Aliați postumi

Clubul takist dela București și-a schimbat zilele acestea cartea de vizită, devenind clubul partidului național. Inocenta operație s'a făcut cu oare-care fast și cu multă veselie din partea taberilor unite. Fi-rește, gazeta dlui Honigmann n'a întârziat să trâmbițe această noutate familiară înfățișând-o bieteii opinii publice din țară, luată în arândă de către acești negustori ai condeifului, ca un mare eveniment național.

Foarte bine, n'avem nimic de zis.

Zilnic se încheie în țara românească mii de logodne care nu privesc decât pe cei interesați în cauză. Nici prin minte nu ne-ar fi trecut să facem vre-un comentariu sacralului legământ înjghebat deunăzi între dnii Xenii, Derussi și alți Dimitropoli deoparte și comitetul de-o sută de altă parte... Puteau foarte bine să-și prăznuiască noua căsnicie fericiții contractanți, fără ca noi să ne credem în drept a spune două cuvinte despre consacarea acestui întârziat amor de bătrânețe...

Ce s'a întâmplat însă?

La clubul takist au dat năvală și câțiva fruntași din comitetul dela Cluj conduși de învățatul bărbat d. Cicio-Pop, care ca de obicei a făcut uz de extraordinarele sale corzi vocale. Acești fruntași nu s'au mulțumit, să-și manifesteze lărmuitoarea lor bucurie în fața unirii takistilor cu naționaliștii, (sau viceversa, — cetiți „Patria“), — ci într'un elan retoric stropit cu violente sughițuri de pe pusta ungu-rească, — au învoat binecuvântarea răposatului Nicolae Filipescu și buna învoire a umbrei lui Barbu Delavrancea...

Pân'aici, iluștrii stâlpi ai Ardealului, pân'aici, venerabil comitet „regnicolar“...

În numele celor doi morți ne permitem a respinge cu indignare această alianță postumă. Mulțumiți-vă cu toată spuza de prietenie ce-ați găsit la clubul Vanicu, strângeți-vă rândurile, lansați combinații și liste ministeriale, dar vă poftim foarte serios să lăsați în pace morții și să nu-i amestecați cătuși de puțin în această dulce îmbră-țișare.... Invitația la nuntă pe care-o trimiteți dvoastră lui Nicu Filipescu și lui Delavrancea sosește cam târziu!

În anii domnului 1914—1916, când glasul celor doi chinuiți vibra de tragedia Ardealului, când frumoșii ochi albaștri ai lui Filipescu lăcrămau de veștile prăpădului nostru, când Delavrancea ca un leu rănit striga țării nenorocirea bietelor „cătane“, — atunci, unde erați dvoastră viteji apărători ai neamului? De ce n'ați venit atunci la „Acțiunea națională“, sau la „Ligă“ să propuneți alianță? Pe când noi o seamă de pribegi scriam la „Epoca“ articole care sguđuiau sufletul frățesc, când înfățișam lumii idealul unirii politice în adunări alături de cei doi îndrumători ai conștiinței naționale, d. Iuliu Maniu, prudentul om de stat, făcea pe sublocotenentul voluntar al armatei ungare, mintea d-lui Vasile Goldiș nu bătea mai departe de „autonomie“ sub ocrotirea ungurească, epicul personaj d. Cicio-Pop jura credință în parlamentul din Budapesta, d. Aurel Vlad avea îngrijitoare accese de patriotism în adunarea congregației dela Orăștie, unde poreclea „gunoi“ pe părintele Lucaci...

Acum, după-ce credința la care cu nimic n'ați contribuit s'a făcut trup, acum nu mai puteți de dragoste pentru dorobanțul român și vă paște apoplexia când vă urlați celor patru vânturi toastul pentru România-Mare! Prea târziu, — prea târziu, cum zice poetul... Bucurați-vă și vă veseliți, acum după triumful în care n'ați crezut, și în valul larg de bunătați cu care vă împrejmuie uitarea generoasă a unui popor minor încă sub raportul disciplinei morale, — faceți să se împlinească cu vârș și îndesat dictonul scripturii: — „*Fericiți sunt cei flămânzi că aceia se vor sătura!*“

Dați înainte fericiți fruntași! Sunt atâtea doar izvoarele din care vă curge lapte și miere: Banca ronânească, Marmorosch-Blank, Banca generală, etcetera... etcetera. Prezentați pretutindeni chitanțe, doar se va potoli puțin teribila foame de-o mie de ani. Noi n'avem nicio obiecțiune de făcut, noi vă înțelegem, noi strâmbăm din nas și tăcem, noi aproape vă iertăm... De-asemenea nu ne supărăm când vă vedem la braț cu domnul Xenii... Veniți la București simpatici cetățeni dela Solnoc — Dobâca, vă primim cu bucurie...

Un lucru însă: lăsați-ne pe cei doi morți, că sunt ai noștri... Ei ne-au alintat cu atâtea dragoste în zilele pribegiei, că ne va urmări totdeauna amintirea lor, marile noastre razim sufletesc... Și-apoi dvoastră nu vă sunt absolut indispensabili, fiindcă în țințirim nu se dau je-toane de prezență. În ori-ce caz este o îndrăzneală frivolă să vă înfățișați astăzi ca aliați postuni ai oamenilor în care n'ați văzut decât niște tulburi vizionari. Nicu Filipescu, dacă ar trăi, ar avea o rețetă foarte lapidară și de-un tranșant laconism în fața unui asemenea odios șiretlic provincial...

Acum, că ați trecut granița puteți primi lămuriri în această chestiune, — întrebați la clubul Vanicu, vă poate spune și ușierul, ori întrebați pe domnul Ghibănescu bunăoară.... Da, da... e mai bine să lăsați morții, — e mult mai bine.

SENEC.

Rakovski nu ne atacă...

Magnifica conferință de la Genua, din anul trecut, în care s'a încercat, cu eforturi pe cari găsim inutil să le mai reinproșpătăm aci, o regulare a raporturilor dintre Rusia sovietică și restul lumii, s'a terminat, după cum se știe, fără rezultate practice, sau, mai precis, cu un rezultat ale cărui efecte s'au risipit tot atât de repede ca și ecoul și fastul sărbărilor oferite cu acel prilej de frumosul port mediteranian, în onoarea și pentru delectarea congresiștilor.

O națiune însă, — una singură — a putut recolta totuși din haosul de decizii, tratative și baluri, un beneficiu destul de mare, dacă nu foarte mare, pentru a nu fi trecut, cum vedem că se face adesea, cu vederea, în toate împrejurările și de toți aceia cari, la ei acasă sau în reuniuni internaționale, pretind să reprezinte cu strictețe interesele cele mai vitale ale națiunii lor. Acea putere este Rusia.

În adevăr, în timp ce toate celelalte probleme europene de importanță generală nu stărneau de cât interesul retoric al plenipotențiarilor, și nu reușeau să depășească, în realizare, mai mult de cât subsemnăturile unui proces-verbal de ședință, statele întrunite la Genua, izbutiră totuși să se facă preocupate, fiecare separat, de o chestiune care le pasiona mai cu deosebire: *apropierea de bolșevici*.

D. Lloyd George, care este după cum se știe, cel dintâi, și unul dintre cei mai de seamă căutători ai prieteniei bolșevice, nu prea realizează acolo multe succese sub acest raport. Italia, sub presiunea puternicei influențe a partidului socialist, aproape stăpân pe atunci în peninsulă, dădu însă tovarășilor moscoviți o acoladă mai mult sau mai puțin economică. Franța, mai târziu, învingându-și repulsiunea națională de care făcu să răsune lumea mai mulți ani în șir, sfârși prin a trimite în Rusia pe d. Herriot care făcu o călătorie de studiu, dar pe urma căreia se remarcă o simțitoare îndulcire a raporturilor dintre guvernul francez și cel al sovietelor.

Urmarea acestor tendințe de acaparare a Rusiei de către marile puteri, nu întârzie să se arate. Sovietele deveniră mai accesibile, mai maleabile la solicitările de tot soiul ale Occidentului, și câștigară în același timp conștiința unei forțe și a unui prestigiu gata să le pună în lucrare la primul prilej.

O confirmare a acestui adevăr, e faptul că Rusia n'a mai putut fi neglijată astăzi, când Europa încearcă să dea un aranjament definitiv Orientului apropiat, în conferința care lucrează încă la Lausanne.

Nu voim să cântărim în cele ce urmează greutatea diplomatică a Rusiei, care discută acuma la masa verde cu celelalte națiuni, și care, conform unei vechi deprinderi intrată în uzul diplomației democratice, va trânti probabil cărțile, se va supăra și va pleca. Dar felul acesta repetat în care vor părăsi Conferința și impresia pe care o vor lăsa în Europa, va fi de natură, fără îndoială, să atragă după sine concluzia, ale cărei efecte renunțăm să le mai analizăm, că Sovietele au figurat la Lausanne, alături de francezi, ca protectoare ale Turciei.

și apărătoare ale suveranității otomane. E prima oară — să se remarce bine, — când bolșevicii își permit lucrul acesta. Până acum ei se mărgineau să se arate ca sprijinitori ai națiunilor semibarbare de prin fundurile Asiei; astăzi însă, odată cu intrarea lor în concertul european, ei se impun atențiunii lumii printr'o atitudine nouă, aceea de protectori, alături de o mare putere, a unei națiuni cu interese europene.

Nu e locul să ne întrebăm aci dacă sprijinul acesta acordat Turciei, este sincer sau nu. Intru cât ne privește, nu o credem, fiindcă pe de-asupra considerentelor de politică internațională a Sovietelor, planează veșnic vii și insășiabile, lozincele mari și vechi, de politică externă, ale lui Petru cel Mare, de la cari se adapă, cu voe sau fără voe bolșevicii, și de subț puterea cărora nu vor reuși să se emancipeze niciodată.

Dar ca români, faptul acesta ne interesează în cel mai înalt grad. Poziția nouă, rolul nou pe care rușii îl joacă acum în concertul european, îi apropie de Europa și, prin urmare, îi pune într'o atingere mai imediată și de țara noastră. Și e interesant să se observe că, ori decâte ori fac un pas decisiv spre Europa, rușii nu uită să ridice, cu o regularitate aproape matematică, chestia Basarabiei. Așa au făcut la Genua, când cu impertinență și brutalitate au bruscat România, la fel procedează și astăzi când caută să impună anume condițiuni ale lor pentru un regim nou în Balcani. E drept că spusele lor, în ce ne privește, n'au fost așa de răsunătoare, dar nu e mai puțin adevărat că presa europeană a fost invadată, puțin după aceea, de știri, cari mai de cari mai alarmante, anunțând concentrări de trupe bolșevice la granița românească a Nistrului.

Ca o consecință a acestora, d. Rakovski s'a simțit obligat să declare că Rusia nu intenționează să ne atace. E o asigurare iluzorie, căci în același timp informațiunile ce ne soseau din Lausanne, concordau toate în a constata că încercarea unei refaceri a blocului balcanic a dat greș, față de intrigile bolșevice cari se sileau să opună aceluï bloc o alianță turco-bulgaro-rusă.

Evident că toți cei învinși ai marelui război, nu pot, în situația în care se găsesc, să proclame pe față încheierea unei asemenea alianțe. În tot cazul, nici bulgarii și nici turcii, nu-și pot permite luxul unei atari îndrăzneli. De aci nu rezultă însă că existența acordului n'ar fi probabilă, și că noi nu trebuie să ținem seamă de el. Dar cum?

Un aranjament serios cu rușii ar fi fără îndoială, de dorit; guvernul nostru ar trebui să se preocupe în mod constant de acest problem, și poate că n'ar strica, în eventualitatea unei asemenea preocupări, ca d. Duca să atragă serios luarea aminte a dlui Brătianu, asupra chestiunii. Opinia publică românească, pe de altă parte, s'ar cuveni să acorde mai multă atențiune problemei rusești. Fiindcă dintre toți dușmanii cari ne înconjură, — și sunt destui, slavă Domnului! — tot rușii sunt aceia cari rămân mai primejdioși, și cari ne pot sta în cale în orice moment, pe de-asupra declarațiilor dlui Rakovski, cari nu trebuie să aibă pentru noi altă valoare de cât aceea, cunoscută, a unei conveniențe diplomatice.

CRONICARUL CARPAȚILOR.

Scenă conjugală

— Post-festa —

La hanul dela „Trei Sarmale“
 Al lui dom' Nae Ciaprazaru,
 Intre Obor și Tîrchilești,
 Se bucură apropitaru' :
 S'a 'ntors consoarta dumisale
 Coana Luxița, din Ploești.
 A fost o'ncurcătură mare :
 Căci Mița lor (ce-o măritară,
 Nu prea cu multă potriveală,
 Cam spre sfârșit de primăvară,
 C'un împieगत dela mișcare
 Mutat în urmă la bilete,
 Cu domnu' Iorgu zis Păpară,
 Funcționar cam vechi în gară)
 Da, Mița lor, s'avem iertare, —
 S'a întâmplat cam cu pripeală, —
 Făcuse gemeni : două fete...

— „Ce mai botez ! Ce dolofane,
 Ce zgripturoaiee de nepoate !
 Și sunt frumoase peste poate ;
 Halal, tâmpitului de Fane ...
 Și ce mai chef, ce zaiafet,
 Ce mai piftii, ce antricoate,
 Ce baclavale la bufet ...
 (Și-un împieगत de clasa'ntâi :
 „Coană Luxița, mai rămâi“ !)
 Cât despre Iorgu, nicio teamă,
 Tratarisea pe toți, într'una
 Și cum turna la turburel
 Mă tot pupa, și-o ținea una
 Pe cumcă, vezi, Năiță mamă,
 A mare seamănă cu el“ !

„Numai în tren, vai, Nae, uf !
 N'am nimerit-o tocmai bine.
 Era miros, era zăduf,
 Și nu știu, sărăcan de mine

Că peste tot, pe coridoare,
Prin colțuri și pe canapele,
Stăteam pe vine și'n picioare:
Curat cutie de sardele!
Și-un soi de oameni, Nae, Nae,
De mă cruceam, că ce-or fi oare,
De fac atâta hărmălae?
N'am mai văzut așa fason!
Cu ochii scoși, cu capul mare,
Și cu pomadă pe musteți
Ințepeniți și pădureți,
De se părea că fiecare
A înghițit câte-un baston...
Ai dracului de boangheni, zic,
Ia hai să-i ascultăm un pic,
Să văd, din care zodie vin?
Dar între ei cum își vorbea,
Și se răstema ca din senin,
N'am priceput, pre legea mea!
Din când în când, cam păsărește,
Parc'o rupea pe românește.
Tot drumul m'am căznit așa,
Cu niște lifte păgânești...
— Ce zici, Năiță, nu cumva
Vin nemții iar la București?"

A doua zi de dimineață
— Cum este el cam matinal —
Luând dom' Nae un jurnal,
Cu slove mari, pe prima față
Ceti: „Partidul național
Descălecat în Capitală“.
Și-atuncea, răscolind cu fală,
Mândria lui de-odinioară
De elector cam buclucaș,
Tachist din vremea lui Tehaș,
Luă jurnalul subsuoară
Cu veștile lui Rosenthal,
Strigând la pat: — „Luxișo, scoală,
Să ceri pardon pentru greșală:
E „suta“ noastră din Ardeal“.

MACHE DECALITRU
din culoarea de Albastru.

Note despre teatru

Sanda, piesă în trei acte de dl Al. G. Florescu. — Scrisoarea pierdută la Teatrul Maghiar.

Teatrul Național din Cluj urmărește cu o prudentă scrupulozitate repertoriul statornic al fratelui său mai mare de la București. Sfârșitul stagiunii trecute ne-a dat pe *Vlaicu Vodă* al dlui Alexandru Davila. Acum, a venit rândul *Sandei* dlui Al. G. Florescu.

Alegerea n'a fost însă dintre cele mai fericite, și aceasta nu pentru cele câteva pasagii cari ar stârni anumite susceptibilități confesionale, ci pentru că nici drama care se desfășoară în cele trei acte ale *Sandei*, nici aspectul societății pe care o zugrăvește, nu reușesc să deștepte un interes artistic sau să răscolească o deosebită atenție a publicului nostru, pentru niște atât de străine frământări sufletești. Dl Al. G. Florescu, astăzi ministrul nostru la Varșovia este, fără îndoială, un om cu gusturi alese, plin de spirit, ba chiar un bun observator al societății în care a avut prilejul să trăiască. Cadru piesei sale e, deci, bine înche-gat. Acțiunea *Sandei* începe să se descifreze în mijlocul acelei lumi restrânse a plutocrației bucureștene, unde se glumește, — ca în comediile franțuzești, — cu totul: cu viața, cu vorbele, cu dragostea. Atmosfera aceasta de frivolitate și de spirit respiră din primul act din *Sanda* și e, fără îndoială, lucrul cel mai reușit al piesei. Dar, nota de ușoară zugrăveală a saloanelor noastre se șterge repede, pentru a face loc unui serios conflict familiar, în vâltoarea căruia însă, vai! meșteșugul dlui Al. G. Florescu nu ne poate prinde. Desigur acordăm toată compătimirea noastră bieteii Sanda Radan, pe care „mama sa, prea de timpuriu văduvă, o închide într'o școală de călugărițe și-i răpește (fără să-și dea seama, ce e drept) — lo-godnicul. Ne pare, deasemeni, foarte

rău că eroina dlui Al. G. Florescu nu găsește altă s. luție în nenorocirea și izolarea sa, decât o romantică și foarte puțin legitimată călugărire. Dar sbuciumul acesta un tremură de nicio zguduire adânc omenească, mâna delicată, sau poate prea timidă, a auto-rului *Sandei* n'a frământat durerea până în adâncul ei, — și iată pentruce întregul conflict dramatic pare cu totul convențional, făcându-ne să regretăm farmecul unui atât de bun „causeur“ ca Iorgu Bora, deliciosul „raisonneur“ al piesei, care dispare prea repede din înlănțuirea acțiunii.

Sanda a fost jucată la Cluj, cu un avânt tineresc de dnele Sandri-Bulandra, Stanca Alexandrescu și de dnl N. Dimitriu și P. Bulandra. Montarea cam săracă nu trebuie aruncată, desigur, în cărca direcției de scenă; de vină sunt, nu mă îndoiesc, mijloacele neindestulătoare ale teatrului.

* * *

Scrisoarea pierdută s'a reprezentat la Teatrul Maghiar din Cluj, într'o traducere onestă, care a căutat să oglindească pe cât se poate savoarea specială a stilului lui Caragiale. Interpretarea a fost, deasemeni, mulțumitoare. Onorabila încercare a dlui Ioanovici de infățișa publicului maghiar operele reprezentative ale literaturii românești e vrednică, deocamdată, de interesul nostru cel mai atent. Vom vedea, mai târziu, când se va lămuri calea pe care o apucă această intenție de apropiere prin cultură, — dacă e locul să spunem că e vrednică și de laudă.

Inceputul făgăduiește, și îl salutăm cu încredere, așteptând să vedem înstăpânindu-se un spirit de selecțiune și în cecece privește traducerile românești din literatura maghiară...

al. a. h.

Congresul partidului poporului, care după cum se știe fusese amânat, se va ține negreșit la Sibiu, în zilele de 20 și 21 Decembrie. Vor lua parte la congres câte cinci până la zece delegați din fiecare județ al țării și se vor discuta o seamă de probleme actuale.

În haosul sterilelor zbuțumări politice de astăzi, examinarea serioasă a unui program de guvernământ, de către un partid de însemnătate partidului poporului, este înfățișat un punct de rezim pentru viitorul apropiat.

Asupra lucrărilor congresului, credem, vom mai reveni.

Verdictul istoriei. Conducătorii așa numitului partid național din Ardeal, primind la sânul lor pe toți orfanii fostului partid conservator, își închipuie acum că se pot infățișa lumei românești ca legitimizeții moștenitori ai politicej de unire în fruntea căreia se găseau înainte de război, regretații Nicolae Filipescu și Tache Ionescu. Ne-am arătat, aiurea, reflexiile noastre în fața acestei admirabile îndrăsneli. Dar, pentru că iubiiții noștri adversari ne vor invinui, desigur, că suntem pătimiși, lăsăm să vorbească glasul de judecător nepărtinitor, al istoricului Nicolae Iorga. Iată ce scrie d-sa în *Neamul românesc* de acum câteva zile:

„Când a intervenit războiul, omul care doria mai mult decât orice participarea noastră la opera de desrobire, oricâte jertfe ar cere — și el le prevedea — a vorbit desigur, dar n'a putut avea relații cu șefii partidului național de peste munți. D. Maniu era pe front, — și nu putem ști ce ar fi făcut, — dar atâți din prietini săi au avut șovăiri și nesiguranțe, care făceau ca Filipescu să nu poată avea cu ei aceste relații pe cari ei înșiși nu

le căutau, fiind unii dintr'înșii convinși că prin Viena trece drumul la Alba-Iulia. *Legăturile intime ale lui Filipescu au fost cu aceia cari, atunci pribegi aici, sunt astăzi adversarii partidului național condus de d. Maniu*”.

D. N. Iorga adaugă apoi și despre Tache Ionescu: „Și el a stat în legătură cu aceiași adversari de azi ai acestui partid”.

Poftească acum *Patria* să reproducă și acest verdict al istoriei, care pune lucrurile în adevărata lor lumină.... Dar nu; d-nii Maniu-Vaida vor continua să se prezinte ca nepoți sufletești ai regretaților Nicolae Filipescu-Tache Ionescu, pentru că, deși n'au fost alături de aceștia în clipele hotărâtoare, au încheiat după moartea lor, un soi de tovărășie, foarte dubioasă, cu unii din urmașii acestora. E încă o minciună pe care vrea să clădească partidul național, și minciunile, de când e lumea, au fost temelii foarte puțin rezistente.

Discursul unui mort. Ziarul „*Patria*” care în nenumărate rânduri a înregistrat necrologul dlui Octavian Goga, făcându-i și parastasul scurt și lapidar cum se cuvine ori-cărui „trădător” al Ardealului, — are imprudența să publice, că la înmormântarea părintelui Lucaci fostul ministru de culte a rostit un „frumos” discurs. Cu alte cuvinte mortul n'a murit, mortul dimpotrivă a jînut o frumoasă cuvântare. Eroare, domnilor, regretabilă eroare! Nimic nu e adevărat. Domnul Octavian Goga este îngropat de mult. Cât despre discursul în chestie, el a fost rostit de savantul domn Boila dela Cluj, subtilul intelectual al partidului național și autor de teorii constituționale. Facem rectificarea, fără nici o supărare...

„Luna de miere“. — Vorba nu e a noastră, e a dlui Grigore Filipescu, unul dintre fruntașii fostului partid democrat, unit astăzi cu partidul național. (*Patria* trebuie să fie mulțumită: n'am zis că partidul național s'a unit cu partidul democrat.) La 15 Ianuarie va fi alegerea mult trâmbițatului „comitet regnicolar“ în fruntea căruia se vor înfrăți cei doi dușmani ai oligarhiei: dnii Iuliu Maniu și Mișu Cantacuzino. Acest act istoric e destinat să stârneasce însă, după cât se pare, mari neînțelegeri, pentru că noii tovarăși nu se prea încred unii în sinceritatea celorlalți. Până atunci — cum spune d. Grigore Filipescu. — noii fuzionați trăesc luna lor de miere.

Lucrul nu trebuie să ne mire. Așa se petrece cu orice căsătorie de interes. Luna de miere ține până în ziua când se pune pentru întâia oară chestiunea zestrei...

Urmașul lui Gheorghe Barițiu. — Înșirăm în altă parte a revistei noastre câteva constatări făcute în jurul congresului ziaristilor, ținut deunăzi la București. Cu o deosebită surprindere am văzut însă, cu acest prilej, că în diferitele discuțiuni desfășurate acolo, s'a tot imbulzit să vorbească în numele presei din Ardeal, un anume Leonard Paukerow. Să ni se dea voie să înregistrăm și această ciudețenie, caracteristică vremurilor prin care trecem, ca onesta tradiție gazetărească reprezentată altădată prin Gheorghe Barițiu să-și spună astăzi păsurile prin acest Leonard al presei, despre care nimeni nu știe de unde sosește și de ce seminție este. Paukerowul cu pricina a descins într'o zi de undeva de peste Nistru, a fost expulsat din România ca primejdios pentru siguranța statului, a scos capul mai târziu la Budapesta unde a redactat un ziar guvernamental, a petrecut acolo toată

vremea războiului iar acum s'a aciuită pela Cluj, unde a deschis o sucursală pe seama dlui Albert Honigman, scoate reviste de teatru româno-maghiare, și susține din baerile inimei sale de ukrainean-spaniol, recte polonez, — politica națională a dlui Iuliu Maniu. Acum s'a cuibărit, se vede și pela „Sindicatul presei“ și reprezintă prin congrese scrisul onest din România, întregită, înșfârșit, prin nobilele sale sforțări.

Și unii se mai miră că prestigiul presei suferă când găinarii au dat busna în ea și micile lor șterpeliri se văd la toate răspintiile....

Pensionarii. — Confratele nostru *Patria* s'a înduioșat, zilele trecute, de soarta unui bătrân funcționar dela poștă, care a fost scos la pensie, fără veste! — după 57 de ani de serviciu. Organul partidului național, care nu odată a compromis lupta sa îndreptătită împotriva guvernului actual, cu argumente pline de fleacuri, crede că funcționarul cu pricina, după mai bine de jumătate de veac de muncă, a fost scos la pensie... prea de vreme. Fără îndoială, *Patria* trage spuza pe turta partidului. D. Sever Dan a afirmat, pozitiv, că partidul național servește de două sute de ani. La pensie însă, nu vrea să iasă cu niciun preț!

„Adevărul“ ars la Cluj. Bine, că în sfârșit s'au isprăvit regretabilele turburări dela universitățile noastre, înregistrate cu-o epică involburare și cu foarte mult lux de tipar de către cele mai multe ziare din București. În adevăr marile cotidiene din capitală au tratat cu un spirit de detaliu foarte pronunțat chestiunea, făcând să se eclipseze pentru câteva zile toate evenimentele conferinței dela Lausanna în fața înfricoșatei întrebări ce se punea: Oare vine sau ba domnul

Cuza la Cluj să fie o conferință?...

Bine, că s'a isprăvit, fiindcă, după-cum am arătat și de altădată în această revistă, antisemitismul ca orice doctrină de intoleranță nu cade în caracterul poporului nostru și deci orice aparență contrară, pe lângă că nu înțărăște câtuș de puțin prestigiul nostru în fața străinilor, este și-o învinuire gratuită brodată pe-o falșificare a adevărului... Nădărdum deci, că raporturile normale restabilite fiind când scriem aceste rânduri, calmul va fi reintrat în sânul universităților și învățământul va redeveni problema de competență a tineretului nostru universitar.

Sunt însă câteva învățăături de tras pe seama *Adevărului* care-a fost deunăzi ars la Cluj, pe seama *Dimineții*, *Luptei*, cum și-a altor ipohimeni dela București. Ba nu zău, prea o luase razna domnia Iacob Rozenthal și Honigman... Cu-o impetuositate prea virilă dăduseră năvală pomeniții negustori de cerneală în toate chestiunile Ardealului, împărțind lecții de naționalism în dreapta și stânga, despicând indiscret până și trebile noastre confesionale și liberând certificate de bună purtare în fiecare ediție de provincie. Exagerarea și trivialitatea își făceau de cap din partea unor patrioți neofiți, care fiindcă găzduiau în redacție și pe Avram și pe Iancu, erau ispițiți un moment să creadă că pot fi moștenitorii legitimi ai lui Avram Iancu....

Ei bine, această iluzie optică s'a risipit pentru moment, zelul va fi temperat puțin, sfaturile se vor mai rări, tendința de echilibru va triumfa... Cu alte cuvinte, după atâtea peripeți ne vom alege și noi, vechi și modești publiciști ardeleni, cu câteva drepturi pe care generositatea de creație a domnului Honigmann va binevoi să ni le acorde....

Validarea lui Petru Mihály în parlamentul român. Cine și-a făcut un moment iluzia că deasupra sectarismului liberal s'ar putea ridica glasul unui onorabil patriotism, s'a înșelat profund, fiindcă fostul deputat dela Budapesta a căruia alegere se contes-tase, invocate, fiind cunoscutele atitudini antiromânești ale numitului domn, a fost validat cu-o zdrobitoare majoritate. Delicventul n'a adus nici o justificare pentru rostul lui de român, decât faptul că după ce o viață întreagă și-a batjocurit neamul, acum a organizat partidul liberal în Maramureș... A fost de-ajuns. Individul a găsit miraculoasa lozincă de salvare... Indulgența i-a fost acordată și conform obiceiului consacrat, în loc să treacă la pușcărie, vânzătorul rămâne în dealul Mitropoliei la București să facă legi pentru Țară... Foarte bine, nivelul moral al ilustrei adunări, soră din născare cu frauda și furtișagul, nu suferă în realitate nici o știrbire. Cine se aseamănă, se adună... Dar, pentru Dumnezeu, domnule Brătianu, dați ordin, vă rog, pretorianilor d-voastră s'o mai slăbească de-aici înainte cu ieremiadele patriotice de câte ori vine vorba de purtări antinaționale aici în Ardeal. Știți adagiul dela Tîrchilești: „Când mănânci așa iahnic“.

Iar „Asociațiunea“. — Un oarecare domn Ion Georgescu, după cât se pare secretarul literar al „Asociațiunei“ ne trimite o întâmpinare prin care ar dori să răspundă, — chiar în *Țara Noastră*, — unui articol publicat în paginile acestei reviste, cu prilejul alegerii care... n'a avut loc, luna trecută. Numitul d. Georgescu s'a simțit dator să apere vechea instituție dela Sibiu împotriva observației ce făceam atunci că, dela o vreme, conducerea „Asociației“ se resimte de oarecare oboesală. Nu mai încape nicio indoială că am

fi publicat această așa numită apărare a colaboratorului nostru nechemat, — deși din răspunsul său nu desprindem decât argumentul că numărul membrilor „Asociațiunii“ a crescut considerabil în ultimii zece ani, — dacă tonul prozei dlui Georgescu n'ar fi acela al unei complete lipse de cuviință. Așa fiind, neputând să găzduim obraznicia în propria noastră casă, așteptăm s'o vedem apărând în altă parte, pentru a putea răspunde... dacă vom găsi că e nevoie de răspuns.

„Apucături judaice“. — Confratele nostru *Lupta*, care a refuzat să intre în „polemici personale“ cu noi aceștia dela *Țara Noastră*, nu uită totuș din când în când să trimeată câte o săgeată de carton împotriva dlui Octavian Goga. Ultima din ele, e de toată nostimada. Patrioticul organ dela București e revoltat peste măsură de apucăturile... judaice ale directorului acestei reviste. Vorba e îndreptată cu o intenție vădit jicnitoare. Dar așa de rea părere are *Lupta* despre... cele judaice? Nu cumva d. Albert Honigman care și până acum era mai ardelean decât Avram Iancu, a devenit dintr'o dată mai antisemit decât d. A. C. Cuza?

Se schimbă perfecții... Metodele administrative ale dlui general Văitoianu se desfășoară în cuprinsul Ardealului, însoțite de aceeaș pricepere și de aceeaș delicatețe, aproape indiuoșătoare. Actualul ministru de Interne e un om plin de scrupule. Se împlinește într'adevăr aproape un an decând încercă să-și adune o ceată de colaboratori în greaua operă de unificare pe care visează s'o îndeplinească. Ne putând însă, deocamdată, să schimbe altceva, schimbă... perfecții. D. Mărcuș dela Oradea, d. Sulică dela Brașov, d. Dubleși dela Deva, — apoi vor urma repede și alții, fără îndoială, —

au trebuit să facă loc unor forțe proaspete, culese de d. general Văitoianu de prin Cadrilater și alte provincii apropiate ale României întregite. Prefecții vin, perfecții se duc... Și treburile țării stau pe loc!

Un semicentenar. — În vârtejul luptelor politice de astăzi aniversarea unei jumătăți de veac de existență a societății academice „România Jună“ din Viena, vine ca un răgaz de reculegere sufletească în rândurile ti-neretului.

Frumos simbol de vitalitate a neamului nostru, acești cincizeci de ani de luptă culturală, acești cincizeci de ani nu numai de rezistență dar și de propășire în capitala monarhiei care căuta să îngenunche sentimentele de curat patriotism ale fraților pe-atunci subjugăți!

De „România Jună“ se leagă amintirea atâtor bărbați de seamă ai neamului românesc, începând cu M. Eminescu, V. Alexandri, Titu Maiorescu și alți tot așa de mari înaintași ai culturii noastre, încât comemorarea celor 50 ani de existență ai „României June“ ia caracterul unui prinos de venerație a memoriei lor, prilej de adevărată sărbătoare națională. În toată țara vor avea loc prin preajma Crăciunului serbări comemorative. Totodată societatea va edita un almanah festiv ce va întruni semnăturile celor mai valoroși reprezentanți ai vieții noastre culturale și literare în frunte cu M. Sa Regina.

În orașele principale ale țării s'au constituit comitetele pentru organizarea festivalurilor și a conferințelor.

Din venitul acestor serbări și din vânzarea almanahului, bătrâna societate, prin entuziasmul tineresc al membrilor de astăzi se gândește să ridice la Cluj un bust lui Mihail Eminescu, întemeietorul societății.

Să nădăjdum că ocazia serbărilor semi-centenarului societății „România Jună“ va fi prilejul p. îndeplinirea acestui proiect.

Keleti Ujság tace. Sunt trei săptămâni de când în revista noastră scriitorul maghiar Keresztúry Sándor a publicat un articol semnat în care lansa grava acuză că o seamă de ziare ungurești în frunte cu *Keleti Ujság* au fost cumpărate de către societatea de editură *Athenaeum* din Budapesta, care le-a trimis aici redactori și le diriguiește scrisul într'un sens cu totul străin de interesele țării noastre. Acest articol cuprindea deci o învinuire pozitivă din cele mai grele. Cetitorii no-

ștri ne trimit observațiile lor în legătură cu această desvălire și ne cer măsuri drastice pentru elucidarea adevărului. Am așteptat cu drept cuvânt, ca numitul ziar să se desvinovățească lămurind starea reală a lucrurilor. În loc să avem această atitudine cavale-rească, ni se răspunde cu un mitism ridicol, — ierte-ni-se cuvântul, — aproape idiot. Foarte bine! În acest caz schimbăm și noi coarda și contrații dela Cluj se vor convinge repede că știm să fim foarte categorici atunci când vine vorba de sfori de peste graniță și de batjocurirea ospitalității românești. La revedere deci!

CĂRȚI ȘI REVISTE

Cartea prietenului nostru P. Nemoianu : **Prima Alba-Iulie** n'ar trebui să lipsească de pe masa niciunuia dintre ardelenii cari vor să cunoască acele înălțătoare și tragice clipe ale războiului nostru de desrobire, când Ardealul venise să se înșire alături de sfâșiatul trnp al României libere, prin toți ostașii lui, cari scăpaseră din „cătusele „cătăniei“ cesaro-craiești. E o reconstituire însuflețită și dreaptă a faptelor, și va interesa mai ales pe cei cari au trăit ei înșiși acele momente, în Siberia, în Basarabia și apoi în Moldova.

*

Ultimul număr al revistei **Viața românească** dela Iași cuprinde o cercetare, care ar fi putut să fie prețioasă, a d-lui Garabet Ibrăileanu, despre : *Spiritul național în literatura românească*. Zicem că ar fi putut să fie interesantă, pentrucă d. G. I. s'a lăsat târit de o idee fixă, falșificând o seamă de adevăruri culturale, pcntru a demonstra că scriitorii moldoveni au păstrat o legătură mai strânsă cu sufletul nației lor, decât scriitorii munteni. Pentru a ilustra această teză, — al cărei folos nu-l vedem — criticul

ieșan se sforțează să scadă întreaga salvare a romanului lui Filimon „Ciocpii vechi și ciocpii noi“, uită cât spirit național străbate poezia lui Grigore Alexandrescu, lasă în umbră proza lui Odobescu și istoriografia plină de largi viziuni patriotice a lui Nicolae Bălcescu. Fără îndoială, cel mai bun mijloc pentru a nu vedea un lucru este... să nu te uiți la el. În chipul acesta, își pot face loc cele mai extravagante teorii literare. Iar cei dispăruți, nu se pot apăra.

*

Flacăra bilunară a renunțat la conducerea d-lui Ion Minulescu și se înfățișează, — cu o recomandăție din partea d-lui C. Banu, — în vechile sale rosturi dinainte de război, părăsind îndrumarea spre „poezia nouă“, și reușind să realizeze o notă de eclectism de-a doua mână. Revista are acum și părți amuzante : aflăm de pildă, dintr'un portret închinat dlui M. Pherekyde, că președintele Senatului e un mare amator de cărți. De cărți de joc, știam până acum. Suntem fericiți să aflăm, tocmai când d. Pherekyde a trecut de 80 ani, că d-sa a fost un intelectual. Cum se înșeală lumea ! Cr.